

Sámi psykologasearvi
Suomaluođa 31
9520 Kautokeino
org.nr. 928 971 163

<https://sami-psykologasearvi.org>

§ SÁMI PSYKOLOGASEARVI

30.04.2026

Sámi psykologasearvi (samisk psykologforening) - Høringssvar til Handlingsplanen for Habilitering

Overordnet tar handlingsplanen opp flere viktige innsatsområder, slik som behov for helhetlige tjenester, bedre dekning ikke minst med tanke på legekompentanse innen Habiliteringstjenester og behov for bedre oppfølging av psykisk helse. I Helse Nord er situasjonen prekær for mennesker med sammensatte funksjonshemninger og psykisk helseproblematikk etter avvikling av landsdeldekkende enhet i 2023.

Det er videre viktig at planen tar opp det omfattende og viktige arbeidet som pårørende gjør, ofte i fravær av passende løsninger, enten kommunalt, på spesialisthelsetjenestens nivå eller grunnet strukturelle barrierer. Det er viktig at dette løftes, anerkjennes og tilbys løsninger for.

Habilitering handler om planlagte, tidsavgrensede og målrette prosesser, som skal ta utgangspunkt i den enkelte pasient og brukers livssituasjon. Målsetninger med hensikten å bidra til deltagelse i samfunnet står sentrale. Med andre ord står kulturell tilhørighet nokså sentralt i definisjonen.

Sámi psykologasearvi vil bemerke at det er fint at minoritetsspråklige grupper nevnes, men beklager at samer er utelatt. Samisk og norsk er likestilt etter norsk lov. Tilpassete tjenester for samer med funksjonshemming tematiseres dessverre ikke. Erfaringen enda i dag er at personer, som trenger habiliteringstjenester med samisk som første språk ikke er sikker på å kunne snakke sitt språk i møte med offentlige tjenester. Habiliteringens arbeidsmetoder og målsettinger baserer seg ofte på norske modeller, hvor man står i fare å gå glipp av potensial som ligger i samisk språk og kultur.

Habilitering kan deles inn i ulike faser. Den første er gjerne en utredningsfase, basert på kartlegging, hvorav nevropsykologiske tester og tester til utredning av selvstendigheten (tilpasning i det daglige). Disse finnes i dag ikke på samisk. Med dette menes tester basert på samisk språk, med samiske spørsmål og samiske målsetninger. For det er betydelige forskjeller mellom samisk og norsk språk og kultur. Og disse er ikke å se på som motsetninger, men som forskjeller. I den kommende habiliteringsfasen defineres gjerne habiliteringsmål, hvor det faller naturlig å foreslå områder, som man har avdekket i kartleggingen. Det vil si livsarenaer, der man har kartlagt manglende selvstendighet. Disse utformes gjerne til en plan med metodevalg og evaluering.

Habilitering i samiske områder styres dessverre etter norske standarder og ikke samiske premisser. Utover dette har historien vist at samiske stillinger gjerne forsvinner til fordel for majoritetssamfunnets behov. Eksempelvis NOU 1995:6¹ beskrev både et behov og en sterk anbefaling for en samisk habiliteringstjeneste i hvert fall i Finnmark. Flere stillinger var vedtatt. Hvor har disse blitt av? Habiliteringstjenesten i Finnmark har nå en samisk rådgiver (reetablert

---

¹ NOU 1995: 6

Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge

rundt 2015) og HAVO en samisktalende psykologspesialist med samisk som førstespråk. Det tror vi er et unntak. Allikevel er det ikke sikkert at ressursen kommer samiske pasienter til gode, i kontekst av en ellers presset klinisk hverdag.

Erkjennelser fra NOU 1995:6 rapporten er like relevant i dag. Eksempelvis leser man i Sannhets- og forsoningskommisjonen rapport s.644 at Sametinget har påpekt pågående diskriminering for samer med funksjonshemming. Og på side 358 leser man om mer generelle utfordringer «*Videre stilles spørsmålet om helsevesenet er innrettet slik at det fører til fornorsking fordi det ikke er basert på samisk, kvensk eller finsk språk- og kulturforståelse. Lovgivingen er omfattende, og den politiske viljen er til stede, men undersøkelser viser at intensjonene ikke blir fulgt opp i helseinstitusjonene.*» Det er spesielt sant i kontekst av funksjonshemming. Samer bor over hele Norge. Og samer tilknyttet til tradisjonelle næringer har gjerne tilhørighet til flere kommuner.

To sentrale punkter som nevnes i Handlingsplanen til høring omhandler helsekompetanse og bruk av teknologi i tjenesteutvikling. Disse er viktige. Men en manglete refleksjon, metodeutvikling og implementering hva disse begrep betyr i samisk kontekst vil medføre en fare for å skape en ny strukturell barriere.

Under Handlingsplanens kap.2 skrives det «*Pårørendes rolle skal anerkjennes og støttes gjennom god informasjon og forutsigbare støtteordninger.*» Det er viktig at pårørende får anerkjenning og løsninger. Angående pårørende er det viktig å trekke inn at begrepet «pårørende» er videre i samisk kontekst. Og et reellt og likeverdig samarbeid forutsetter reelle valgmuligheter å kunne få habiliteringsløsninger innen samisk kulturelle rammer. Altfor ofte betyr funksjonshemming å måtte gi opp sitt språk i samisk kontekst, som pårørende i fravær av alternative løsninger må godta.

En fullverdig tilgang til samiske språk- og kulturkompetanse i alle habiliteringsfaser er en rett tatt likestilling i norsk grunnlov og ILOkonvensjonen nr169 art.25. Vi etterlyser en implementering av denne i Habiliteringsplanen.

Med vennlig hilsen

Sámi psykologasearvi (samisk psykologforening)